

Michail Bulgakov: Mistr a Markétka/Divadlo Petra Bezruče Ostrava

01/2020 Jan Kerbr, magazinuni.cz

Ozdobou každoroční listopadové divadelní přehlídky **Ost-ra-var**, prezentující podstatnou část úrody tří činoherních souborů moravskoslezské metropole za končící kalendářní rok, bylo uvedení jevištní úpravy jednoho z nejpodstatnějších románů 20. století, Bulgakovova *Mistra a Markétky*. Inscenaci v Divadle Petra Bezruče připravil **Alexandr Minajev**, již nějakou dobu v naší republice naturalizovaný ruský divadelník, který zde nastudoval kupříkladu Gogolova *Revizora* (Činoherní studio Ústí nad Labem) či dvě verze Dostojevského próz, autorovy juvenilní *Bílé noci* (studentská inscenace Vyšší odborné školy herecké v Michli) i vrcholné *Běsy* (Spolek Kašpar). V Ostravě se mohl opřít nejenom o kvalitní soubor, ale také o zdařilou dramaturgii Kateřiny Menclerové.

Divák není ochuzen o již ikonické entréé Bulgakovova díla, které hned na prvních řádcích zpochybňuje materialistický výklad světa, v sovětské éře oficiálně nenapadnutelný. Na lavičce u Patriarchových rybníků (dnes tuto lokalitu prezentují někteří moskevští průvodci milovníkům literatury) se setkávají dva funkcionáři spisovatelského svazu s mágem Wolandem (Norbert Lichý), který po ironickém světonázorovém špičkování předpoví jednomu z nich tragické úmrtí ještě týž den, k události skutečně dojde a v důsledku toho se druhý literát po několika peripetiích ocitne v psychiatrické léčebně. Lichý hned zpočátku nasazuje podmanivý, vědoucně manipulující tón a ovládne jeviště zcela suverénně. Brzy povolává do zbraně svou družinou, s jejíž pomocí se mu daří rozvrátit nejednu jistotu moskevských občanů. V dekadentně zmaškařené partičce vyniká úlisným šarmem kocour

Kňour (Jakub Burýšek), zdatného organizátora „záškodnických“ akcí Korovjova vykresluje věrohodně Ondřej Brett.

Myšlenkově bohatý román na půdorysu „sovětského“ balábile, stříženého pohádkami německého romantismu, odkazuje ovšem na dvě zásadní témata evropské kulturní tradice, na novozákonní příběh (zde se opírá především o Matoušovo evangelium) a faustovský mýtus. Naplnit zcela tyto intelektuálně komplikované aluze v jevištním díle (byť tříhodinovém) by byl ovšem úkol nadlidský, přesto bezručovská inscenace vychází z tohoto střetu se ctí, byť některé motivy musí nutně upozadit. Méně prostoru vlastně dostává ústřední pár Mistr-Faust (Lukáš Melník) a Markétka (Pavla Gajdošíková), ale ruku na srdce, i v geniálním románu hrdinové nastupují na scénu později a možná ne zcela přebíjejí mefistofelský motiv Wolandův a Pilátovy pochybnosti o správnosti rozsudku nad Jošouu Ha-Nocrim. Ty jsou ovšem prezentovány jako syžet připravovaného Mistrova románu.

Inscenace nabízí řadu sugestivních divadelních situací. Tak představitel Berlioze Dušan Urban, jemuž Woland předpověděl v úvodu tragickou smrt, konkrétně přejetí tramvají a oddělení hlavy od trupu (s jejíž atropou si potom členové d'ábelské svity pohazují), ztvárňuje také moderátora ve varieté. V něm Woland a spol. předvedou několik – i divadelně vděčných – kouzel včetně variace na Berliozovu smrt, a to přímo na moderátorovi, na konci produkce mu ovšem hlavu „čestně vrátí“.

Scénografie Lucie Labajové k sobě postupně přidává otevřené „krabice“. Ty se na jevišti přiřazují k té základní, která zkraje funguje jako stánek s nápoji, především však s telefonickým odposlechem (prodavačka – i v dalších menších rolích přesná Kateřina Krejčí – natahuje telefonní sluchátko do blízkosti lavičky), a občas se promění v prostor pro soudcovské křeslo Pilátovo (pozoruhodná kreace Milana Cimeráka v partu nerozhodného místopředsedy). Pak přibude krabice s vypolstrovanými stěnami – pokoj na psychiatrii, poslůze i kabinet s erotickou atmosférou, jemuž na stěně vévodí často reprodukováný obraz, Goyova Nahá Maja.

Inscenace na jedné straně vytváří poměrně dokonalé iluze (zmíněná varietní kouzla), na straně druhé beze studu přiznává použití scénických vehiklů. Když si má Markétka podle pokynů Wolandova-Satanova komplice Azazela natřít nahé tělo mastí, aby pak mohla vzlétnout a odletět na koštěti jako čarodějnice na ďábelský ples, spoře oblečená protagonistka aplikuje na pokožku zlatistý prach, má ovšem na těle připevněné popruhy, za něž je poté zavěšena na kladku a „let“ se může realizovat.

Při disputacích o Dobru a Zlu, během nichž mimo jiné Pilát posílá pod vlivem „křiklounů z ulice“ Jošuu na smrt, míří nejednoznačné podobenství do finále, v němž v podstatě neotřesen jako jediný zůstává Woland v charismatické kreaci Norberta Lichého. Markétka se svým partnerem-Mistrem zmoudřeli, pochopili snad i smysl a důsledky příběhu o Pilátovi a za pomoci Wolandovy ekipy opouštějí Moskvu, v níž mnohá dějiště fantaskního příběhu začínají hořet. Efektním a také eticky provokujícím je pak závěrečný obraz, kdy se při odhalení prostoru po straně hlediště objeví výjev s Ukřižovaným. Jan Vlas v jeho roli zůstává na kříži jako memento, zatímco ostatní herci nastupují na mohutně aplaudovanou děkovačku.